

CARU COMMV. Torhoutsesteenweg 2A/0502 8400 OOSTENDE

VORMINGEN

FORMATIONS

CONSULTANCY

info@caru-commv.be

<https://www.caru-commv.be>

CARU OVERHEIDSOPDRACHTEN 2025

NIEUWSBRIEF JANUARI 25

INHOUD EN INSCHRIJVING MASTERCLASS 2025

WETGEVING- STAATSBLAD

Bericht financiën aan openbare besturen; verstrekken inlichtingen vergoedingen...

RECHTSPRAAK EUROPEES HOF

-Publicatieplicht overdracht aandelen publiekSchaarbeek Linkebeek Gemeentelijke holding (Gemeentekrediet DEXIA)

-Procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht – Voorwaarden – Technische redenen – Redenen van bescherming van alleenrechten

RECHTSPRAAK RAAD VAN STATE

-Opties en varianten

-Openbare procedure geen onderhandelingen toegelaten wel toelichting met aanpassing materiele fouten

INFO VARIA :

FOD Kanselarij: intrestvoeten overheidsopdrachten

FOD Economie : indexcijver december 24

ONS OPLEIDINGSAANBOD :

OVERZICHT VAN INTERNE OPLEIDINGSMOGELIJKHEDEZIEN <https://www.caru-commv.be>

BESCHIKBARE HANDBOEKEN

Ed. 01/2025 VEWA Copyright © 2025

PROF RUDI CLAEYS

MASTERCLASS 2025 UW OVERHEIDSOPDRACHT IN UITVOERING

Nadat we de vorige jaren een aantal sessies organiseerden rond de plaatsing van de overheidsopdrachten zullen we dit jaar onze aandacht verleggen naar de uitvoering van uw overheidsopdrachten.

We voorzien in het voorjaar zowel in Hasselt als in Gent, twee elkaar opvolgende sessies: een eerste einde maart en een tweede in juni.

In bijlage vindt u de beide inschrijfformulieren en het volledige programma voor de twee sessies.

Om kwaliteitsredenen is het aantal deelnemers per sessie beperkt, aarzel dan ook niet om in te schrijven

Tot binnenkort...

Rudi en Carine CLAEYS DECRUYENAERE

Zaakvoerders CARU COMM V

INSCHRIJVINGSFORMULIER

CARU MASTERCLASS 2025:

UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING DEEL 1

DINSDAG 25 MAART 2025 GENT Hotel VANDERVALK

DONDERDAG 27 MAART HASSELT Hotel HILIDAY INN

te mailen aan info@caru-commv.be of rudiclaeys@telenet.be

- INSCHRIJVING VOOR GENT 25/3/2025**
- INSCHRIJVING VOOR HASSELT 27/3/2025**

GEGEVENS DEELNEMENDE ORGANISATIE

Maatschappelijke benaming :
Ondernemingsnummer

CURSIST
Naam en voornaam:

E-mail

FACTURATIEADRES:
Maatschappelijke benaming:
KBO nummer
Straat en nummer:
Postcode en gemeente:
Bestelbonnummer

Het bestuur verbindt er zich toe het inschrijvingsgeld **ALL-IN** ten belope van 250,00 € te betalen na ontvangst van de factuur en uiterlijk de dag van het seminarie.

In het tarief zijn zowel uw deelname aan de studiedag , de catering , als het Handboek " UW OVERHEIDSOPDRACHTEN I. UITVOERING" **DEEL 1** inbegrepen

Let op!

Gratis annuleren kan tot 10 maart 2025 . Nadien blijft het volledige inschrijvingsgeld verschuldigd.

datum,

handtekening, functie

DAGPROGRAMMA MASTERCLASS MAART 2025

PROGRAMMA

Vanaf 8u 30 **welkomstkoffie** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap & smoothie volgens seizoen. Yoghurt met granola, crackers van hazelnoot, rode peper of rozemarijn,... Voor wie het wat zoeter wil: ovenverse mini koekjes.

9.00 u. **Eerste sessie : de noodzakelijke stappen in directe voorbereiding op de uitvoering , nazicht van de financiële waarborgen (verzekeringen borgtocht erkenningsvereisten) controle op de materiële waarborgen voor een gedegen uitvoering (samenstelling en leiding ploegen, beperking onderaanneming nieuwe regels sinds 1/5**

10.30 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

10.45 u. **Tweede sessie : De uitvoering van aanvangsbevel tot verloop en beheer van de diverse fases. Aanvangsbevel, optreden van leidend ambtenaar en verantwoordelijke van de opdrachtnemer, termijnbepaling bij uitvoering, onderbrekingen en verlenging, controle op de uitvoering. Met telkens ook aandacht voor de gevolgen van de invoering van het nieuwe zesde boek NBWB.**

12.30 u **Lunch** : Uitgebreid koud en warmbuffet met als afsluiter een dessertbuffet + frisdrank, water, koffie of thee

13.15 u. **Derde sessie : De soepele manieren om wijzigingen door te voeren tijdens de uitvoering. Overzicht van de nieuwe mogelijkheden zonder te moeten overgaan tot een nieuwe opdracht**

15 .00 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

15.15 u. **Vierde sessie : Incidenten tijdens de uitvoering, rechtsgronden en procedures,**

Einde studiedag 16 u 30 ...

INSCHRIJVINGSFORMULIER

CARU MASTERCLASS 2025

UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING DEEL 2

DINSDAG 24 JUNI 2025 GENT Hotel VANDERVALK

DONDERDAG 26 JUNI HASSELT Hotel HILIDAY INN

te mailen aan info@caru-commv.be of rudiclaeys@telenet.be

INSCHRIJVING VOOR GENT 24 JUNI

INSCHRIJVING VOOR HASSELT 27 JUNI

GEGEVENS DEELNEMENDE ORGANISATIE

Maatschappelijke benaming :

CURSIST:

Naam en voornaam:

E-mail :

FACTURATIE GEGEVENS:

Maatschappelijke benaming:

Straat en nummer:

Postcode en gemeente

KBO nummer

:

Bestelbonnummer

Het bestuur verbindt er zich toe het inschrijvingsgeld **ALL-IN** ten belope van 250,00 € te betalen na ontvangst van de factuur en uiterlijk de dag van het seminarie.

In het tarief zijn zowel uw deelname aan de studiedag , de catering , als het Handboek " UW OVERHEIDSOPDRACHTEN IN UITVOERING" **DEEL 2** inbegrepen

Let op!

Gratis annuleren kan tot 10 juni 2025 . Nadien blijft het volledige inschrijvingsgeld verschuldigd.

datum,

handtekening,

functie

DAGPROGRAMMA MASTERCLASS JUNI 2025

PROGRAMMA

Vanaf 8u 30 **welkomstkoffie** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap & smoothie volgens seizoen. Yoghurt met granola, crackers van hazelnoot, rode peper of rozemarijn,... Voor wie het wat zoeter wil: ovenverse mini koekjes.

9.00 u. **Eerste sessie : Gebrekkige uitvoering, wettelijke en conventionele begripsomschrijving, vaststelling en verder procedureverloop**

10.30 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

10.45 u. **Tweede sessie : Mogelijkheden en beperkingen bij het opleggen vanvertragsboetes ,sancties, algemene en bijzondere straffen en ambtshalve en conventionele maatregelen. En de toepassing ervan.**

12.30 u **Lunch** : Uitgebreid koud en warmbuffet met als afsluiter een dessertbuffet + frisdrank, water, koffie of thee

13.15 u. **Derde sessie : Ruimere conventionele ingrepen om preventief en gefaseerd te kunnen ingrijpen. Impact van het ontworpen zevende boek van nhet NBWB Bijzondere contracten.**

15 .00 u. **netwerkingspauze** Versgemalen koffiebereidingen, tea corner met verschillende soorten thee, sinaasappelsap, smoothie volgens seizoen, fruitwater met een variatie van gebakjes.

15.15 u. **Vierde sessie :Oplevering en waarborgen, facturatie zowel prijscontrole als formelijke volledigheid, verrrekeningen en afhoudingen, nieuwe regeling van betaling en behandelingstussenkomst sinds 1/5/25**

Einde studiedag 16 u 30 ...

BELGISCH STAATSBLAD.

Federale Overheidsdienst Financiën Bericht aan de openbare diensten
(Staat, Gemeenschappen, Gewesten, Provincies, Agglomeraties, Federaties van gemeenten, Gemeenten, Openbare instellingen en inrichtingen)

Overeenkomstig artikel 327, § 1 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (WIB 92) zijn de openbare diensten, wanneer zij daartoe worden aangezocht door de Algemene Administratie van de Fiscaliteit, ertoe gehouden alle inlichtingen te verstrekken welke nodig geacht worden voor de vestiging van de door de staat geheven belastingen.

Onder 'openbare diensten' worden hier bedoeld: de bestuursdiensten van de Staat, de besturen van de Gemeenschappen, de Gewesten, de provincies, de agglomeraties, de federaties van gemeenten en de gemeenten, de openbare instellingen en inrichtingen. Gelet op het voorgaande, worden de bovenvermelde openbare diensten verzocht de volgende inlichtingen mede te delen:

Via een fiche 281.50: commissies, makelaarslonen, restorno's, vacatiegelden, erelonen, gratificaties, vergoedingen en voordelen van alle aard die voor de verkrijgers de aard hebben van winst of baten met een beroepskarakter.

In de volgende gevallen is het niet verplicht een fiche 281.50 op te stellen:

- wanneer het totaalbedrag van de commissies, makelaarslonen, enz. niet meer bedraagt dan 250,00 euro per verkrijger en per jaar;
- voor handelsrestorno's die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de facturen van de leveringen waarop die restorno's betrekking hebben;
- wanneer een factuur werd uitgereikt door de verkrijger (voor meer informatie, zie het Bericht aan de schuldenaars van commissies, makelaarslonen, enz. op de website van de FOD Financiën);
- wanneer voor het bedrag al een andere fiche opgesteld werd, zoals een fiche 281.29, 281.30 of 281.45.

Via een fiche 281.93:

- a) de betalingen voor leveringen verricht en werken uitgevoerd door de privésector;
- b) de betaalde huurgelden voor de huur van onroerende goederen;
- c) de ter gelegenheid van onteigeningen ten algemene nutte uitgekeerde vergoeding (andere dan toegekend na tussenkomst van een aankoopcomité);
- d) de toegekende toelagen, subsidies, leningen, premies, enz.

In de volgende gevallen is het niet verplicht een fiche 281.93 op te stellen:

- wanneer het totaalbedrag van de facturen voor leveringen en werken, niet meer bedraagt dan 2.500,00 euro (exclusief btw) per jaar en per leverancier of dienstenverstrekkers;

- wanneer het totaalbedrag van de toegekende toelagen, subsidies, leningen, premies, enz. niet meer bedraagt dan 620,00 euro (exclusief btw) per verkrijger en per jaar;
- wanneer de leverancier, de aannemer of de verkrijger een openbare dienst is;
- wanneer het leveringen betreft, per abonnement, van dagbladen, periodieken en boeken;
- wanneer het gaat om betalingen van rekeningen van gas, elektriciteit, water of telefoon.
- wanneer voor het bedrag al een andere fiche opgesteld werd, zoals een fiche 281.29, 281.30 of 281.45.

Er dient een fiche te worden opgesteld per categorie en per genierter. De positieve bedragen enerzijds en de negatieve bedragen anderzijds mogen, ieder apart, voor het volledige inkomstenjaar worden samengeteld tot één totaalbedrag per categorie en per genierter, maar dit is geen verplichting. Een positief en een negatief bedrag (bv. een factuur en een creditnota) mogen echter niet op eenzelfde fiche gecompenseerd worden.

Vermeld altijd de reglementaire grondslag of beslissing op basis waarvan de toelage, subsidie, lening, premie, enz. werd toegekend in het vak '6. Opmerkingen'.

Via een fiche 281.76: er moet geen fiche 281.76 meer worden opgesteld voor vergoedingen naar aanleiding van de energiecrisis die werden toegekend na 31 december 2023. Er moet wel nog een negatieve fiche 281.76 worden opgesteld wanneer (een deel van) een vergoeding die eerder werd aangegeven op een fiche 281.76, wordt teruggevorderd.

Vergoedingen naar aanleiding van de energiecrisis die werden toegekend na 31 december 2023 zijn opnieuw belastbaar en moeten, naargelang het geval, vermeld worden op een fiche 281.50 of 281.93.

Via een fiche 281.99: er moet geen fiche 281.99 meer worden opgesteld voor vergoedingen naar aanleiding van de COVID-19-pandemie die werden toegekend na 30 juni 2022. Er moet wel nog een negatieve fiche 281.99 worden opgesteld wanneer (een deel van) een vergoeding die eerder werd aangegeven op een fiche 281.99, wordt teruggevorderd.

Vergoedingen naar aanleiding van de COVID-19-pandemie die werden toegekend na 30 juni 2022 zijn opnieuw belastbaar en moeten, naargelang het geval, vermeld worden op een fiche 281.50 of 281.93.

Informatie gemeenschappelijk aan alle bovenstaande fiches

Alle hogergenoemde fiches met betrekking tot inkomstenjaar 2024 moeten ingediend worden via Belcotax-on-web uiterlijk op 29.06.2025.

Opgelet! Een negatieve fiche moet steeds hetzelfde inkomstenjaar vermelden als de fiche van het bedrag dat (deels) wordt teruggevorderd. Bijvoorbeeld: op 15.06.2023 betaalde een openbare dienst een subsidie uit ter waarde van eur 1000 aan een belastingplichtige. De subsidie werd aangegeven op een fiche 281.93 inkomsten 2023. Op 15.05.2024 stelt de openbare dienst vast dat een deel van die subsidie onterecht werd toegewezen en vordert zij eur 100 terug van de belastingplichtige. De openbare dienst moet dan opnieuw een fiche 281.93 inkomsten 2023 indienen met waarde -eur 100.

Opgelet! In geval van terugvordering van een vergoeding kan er, omwille van technische redenen, slechts een negatieve fiche worden ingediend tot 30 september van het derde jaar na het inkomstenjaar waarop de fiche betrekking heeft.

Hierna volgt het model van de fiche 281.93 (inkomsten 2024).

Het model van de fiche 281.50 en de bijhorende richtlijnen worden gepubliceerd in het 'Bericht aan de schuldenaars van commissies, makelaarslonen, enz.' op de website van de FOD Financiën:

https://financien.belgium.be/nl/experten_partners/sociale_secre_tariaten_en_schuldenaars_van_inkomsten/bericht_aan_schuldenaars.

HOF VAN JUSTITIE
VAN DE EUROPESE UNIE

ARREST VAN HET HOF (Vierde kamer) 9 januari 2025 In zaak C-627/23,

„ Prejudiciële verwijzing – Richtlijn 2003/71/EG – Prospectus dat gepubliceerd moet worden wanneer effecten aan het publiek worden aangeboden of tot de handel worden toegelaten – Artikel 2, lid 1, onder a) – Begrip ‚effecten‘ – Artikel 3 – Prospectusplicht – Op de kapitaalmarkten verhandelbare waarden – Aandelen van een holdingmaatschappij die uitsluitend kunnen worden aangehouden door bepaalde territoriale administratieve overheden van een lidstaat – Overdracht van aandelen waarvoor de goedkeuring van de raad van bestuur van de holdingmaatschappij vereist is ”

**In procedure Gemeente Schaarbeek, Gemeente Linkebeek
Tegen Gemeentelijke Holding NV,**

Belgisch recht

14 De wet van 16 juni 2006 op de openbare aanbidding van beleggingsinstrumenten en de toelating van beleggingsinstrumenten tot de verhandeling op een gereguleerde markt (*Belgisch Staatsblad*, 21 juni 2006, blz. 31352) heeft onder meer de prospectusrichtlijn omgezet in Belgisch recht. Krachtens artikel 5, § 1, 1°, van deze wet moet voor de toepassing van deze wet onder „effecten” worden verstaan „alle categorieën op de kapitaalmarkt verhandelbare beleggingsinstrumenten (betalingsinstrumenten uitgezonderd), zoals [...] aandelen in vennootschappen en andere met aandelen in vennootschappen, partnerships of andere entiteiten gelijk te stellen beleggingsinstrumenten, inclusief de beleggingsinstrumenten die zijn uitgegeven door instellingen voor collectieve belegging die zijn geregeld bij overeenkomst of als trust, en waarin de rechten van de deelnemers op de activa van die instellingen zijn belichaamd, alsook aandelencertificaten”.

Hoofding en prejudiciële vraag

15 De Gemeentelijke Holding is oorspronkelijk op 24 november 1860 opgericht onder de naam „Gemeentekrediet van België” om investeringen van lokale overheden in België te financieren. Zij heeft als aandeelhouders de Belgische gemeenten en provincies, waaronder de gemeenten Schaarbeek en Linkebeek.

16 In 1996 is het Gemeentekrediet van België met Crédit local de France gefuseerd tot de Dexia Groep. In 1998 is het Gemeentekrediet van België omgevormd tot een holdingmaatschappij en heeft zij haar huidige naam, Gemeentelijke Holding, gekregen. De Gemeentelijke Holding heeft een belangrijke participatie in Dexia NV.

17 In de context van de financiële crisis van 2008 heeft de Gemeentelijke Holding deelgenomen aan de kapitaalverhoging van deze vennootschap voor een bedrag van 500 miljoen EUR. Teneinde deze inschrijving te kunnen betalen en nadat het in de zomer van 2009 niet was gelukt om een lening te verkrijgen, heeft de raad van bestuur van de Gemeentelijke Holding besloten om een beroep te doen op de aandeelhouders door met name een kapitaalverhoging door inbreng in geld voor te stellen die aanleiding zou geven tot de uitgifte van „cumulatief preferente aandelen A”.

18 In september 2009 is er een informatievergadering gehouden, waarop informatie is verstrekt aan de aandeelhouders. Verder is het tijdschema voor de kapitaalverhoging aangepast om rekening te houden met het specifieke besluitvormingsproces van de gemeenten en provincies.

19 Op de algemene vergadering van 30 september 2009 hebben de aandeelhouders van de Gemeentelijke Holding deze kapitaalverhoging goedgekeurd. Zij hebben dienaangaande besloten dat de inschrijving in twee ronden zou plaatsvinden. De inschrijving van de gemeente Schaarbeek bedroeg 8 161 689,60 EUR in de eerste ronde en 1 359 011,84 EUR in de tweede ronde. De inschrijving van de gemeente Linkebeek bedroeg in elk van de twee ronden 53 575,68 EUR.

20 Op 7 december 2011 heeft de buitengewone algemene vergadering van de Gemeentelijke Holding besloten om deze vennootschap te ontbinden en te vereffenen. Aangezien er geen liquidatiebonus kon worden uitgekeerd, verloren de aandeelhouders hun volledige inschrijvingen, dat wil zeggen zowel die welke zij vóór de kapitaalverhoging hadden gedaan als die welke op 30 september 2009 waren gedaan en waren betaald.

21 De gemeenten Schaarbeek en Linkebeek hebben bij de tribunal de commerce francophone de Bruxelles (Franstalige rechtbank van koophandel Brussel, België) een vordering tegen de Gemeentelijke Holding ingesteld tot nietigverklaring van hun inschrijvingen op de betrokken kapitaalverhoging wegens schending van de wet van 16 juni 2006. Deze gemeenten hebben aangevoerd dat er, voorafgaand aan de uitnodiging aan de aandeelhouders om in te schrijven op de kapitaalverhoging, in overeenstemming met deze wet een prospectus had moeten worden gepubliceerd.

22 Die rechter was van oordeel dat de genoemde wet, net als de prospectusrichtlijn, de aanbidding van effecten slechts regelde voor zover dergelijke effecten op de kapitaalmarkt

konden worden verhandeld, wat niet het geval was voor aandelen van de Gemeentelijke Holding.

23 Deze beslissing is bevestigd door het hof van beroep Brussel (België) bij arrest van 12 april 2022. Deze rechterlijke instantie heeft met name geoordeeld dat de als tegenprestatie voor de inbreng in contanten uitgegeven aandelen effecten waren die niet op de kapitaalmarkt konden worden verhandeld, aangezien zij enkel konden worden aangehouden door gemeentelijke en provinciale autoriteiten en de overdracht ervan afhankelijk was van goedkeuring door de raad van bestuur.

24 De gemeenten Schaarbeek en Linkebeek hebben tegen dit arrest cassatieberoep ingesteld bij het Hof van Cassatie (België), de verwijzende rechter, met het betoog dat de effecten waarvan de aanbidding aan personen moet worden voorafgegaan door de publicatie van een prospectus, onbeperkt „aandelen in vennootschappen” omvatten, ook al is de overdracht van die aandelen al dan niet aan beperkingen onderworpen, zoals de noodzaak van goedkeuring door de raad van bestuur, of behoren de betrokken personen al dan niet tot een specifieke categorie, zoals gemeentelijke of provinciale autoriteiten.

25 De verwijzende rechter merkt in dit verband op dat de uitkomst van dit cassatieberoep afhangt van de uitlegging van het begrip „effecten” als bedoeld in artikel 2, lid 1, onder a), van de prospectusrichtlijn.

26 Daarop heeft het Hof van Cassatie de behandeling van de zaak geschorst en het Hof verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:
„Moet artikel 2, lid 1, onder a), van [de prospectusrichtlijn], dat op zijn beurt verwijst naar artikel 4, lid 1, punt 18, van [de MiFID I-richtlijn], aldus worden uitgelegd dat het begrip ‚op de kapitaalmarkt verhandelbare effecten’ mede ziet op de aandelen van een holdingmaatschappij die alleen door provincies en gemeenten kunnen worden aangehouden en waarvan de overdracht aan de goedkeuring door de raad van bestuur is onderworpen?”

Beantwoording van de prejudiciële vraag

27 Met zijn vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of artikel 2, lid 1, onder a), van de prospectusrichtlijn aldus moet worden uitgelegd dat aandelen van een vennootschap die enkel kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van een lidstaat en waarvan de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van die vennootschap, onder het begrip „effecten” in de zin van deze richtlijn vallen.

28 Er moet in herinnering worden gebracht dat volgens vaste rechtspraak bij de uitlegging van een bepaling van het Unierecht niet alleen rekening dient te worden gehouden met de bewoordingen ervan, maar ook met de context ervan en met de doelstellingen van de regeling waarvan zij deel uitmaakt [arrest van 29 februari 2024, Eesti Vabariik (Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet), C-437/22, EU:C:2024:176, punt 48 en aldaar aangehaalde rechtspraak].

29 In dit verband moet ten eerste worden opgemerkt dat volgens de bewoordingen van artikel 2, lid 1, onder a), van de prospectusrichtlijn het begrip „effecten” in de zin van deze

richtlijn ziet op „effecten in de zin van artikel 1, punt 4, van richtlijn [93/22], met uitzondering van geldmarktinstrumenten [...] die een looptijd hebben van minder dan twaalf maanden”.

30 Richtlijn 93/22 is weliswaar ingetrokken bij de MiFID I-richtlijn, maar deze laatste bepaalt in artikel 69 dat „[v]erwijzingen naar begrippen die worden omschreven in, dan wel artikelen van richtlijn [93/22] worden gelezen als verwijzingen naar het overeenkomstige begrip omschreven in, dan wel het artikel van [de MiFID I-richtlijn]”.

31 Krachtens artikel 4, lid 1, punt 18, van de MiFID I-richtlijn omvat het begrip „effecten” „alle categorieën op de kapitaalmarkt verhandelbare waardepapieren, betaalinstrumenten uitgezonderd”, zoals „aandelen in vennootschappen en andere met aandelen in vennootschappen, partnerships of andere entiteiten gelijk te stellen waardepapieren, alsmede aandelencertificaten”, als bedoeld onder a) van deze bepaling.

32 In overeenstemming met artikel 2, lid 1, onder a), van de prospectusrichtlijn, gelezen in samenhang met artikel 4, lid 1, punt 18, van de MiFID I-richtlijn, betekent het begrip „effecten” in de zin van de prospectusrichtlijn derhalve „op de kapitaalmarkt verhandelbare waardepapieren”. In dit opzicht verduidelijkt deze bepaling niet de betekenis van de termen „verhandelbare waardepapieren” en „kapitaalmarkt”, behalve dan dat betaalinstrumenten er niet onder vallen. Artikel 4, lid 1, punt 18, van de MiFID I-richtlijn bevat weliswaar voorbeelden van waardepapieren die onder dit begrip vallen, waaronder aandelen in vennootschappen, maar er worden geen specifieke beperkingen genoemd met betrekking tot de kenmerken van de personen die deze waardepapieren bezitten of eventuele beperkingen inzake de overdracht ervan.

33 Bijgevolg moeten de woorden „op de kapitaalmarkt verhandelbare waardepapieren” in de zin van artikel 4, lid 1, punt 18, van de MiFID I-richtlijn, en dus het begrip „effecten” als bedoeld in de prospectusrichtlijn, zoals de advocaat-generaal in punt 59 van zijn conclusie heeft opgemerkt, ruim worden uitgelegd, in die zin dat waardepapieren zoals aandelen in vennootschappen onder dit begrip vallen, voor zover de overdracht ervan niet is onderworpen aan beperkingen die de verhandelbaarheid ervan op de kapitaalmarkt, namelijk tussen aanbieders van dergelijke waardepapieren en potentiële beleggers, onmogelijk of uiterst moeilijk zouden maken.

34 Ten tweede vindt deze uitlegging steun in de context van het begrip „effecten” in de zin van de prospectusrichtlijn.

35 In dit verband zij eraan herinnerd dat artikel 40, lid 1, van de MiFID I-richtlijn vereist dat gereguleerde markten duidelijke en transparante regels vaststellen voor de toelating van financiële instrumenten tot de handel, die waarborgen dat elk financieel instrument dat tot de handel op een gereguleerde markt wordt toegelaten, op billijke, ordelijke en efficiënte wijze kan worden verhandeld en, in het geval van effecten, vrij verhandelbaar is. Bovendien definieert artikel 2, lid 1, onder d), van de prospectusrichtlijn het begrip „aanbieding van effecten aan het publiek” als „een in om het even welke vorm en met om het even welk middel tot personen gerichte mededeling waarin voldoende informatie over de voorwaarden van de aanbieding en de aangeboden effecten wordt

verstrekt om een belegger in staat te stellen tot aankoop van of inschrijving op deze effecten te besluiten”.

36 Uit deze bepalingen volgt dus dat effecten niet alleen vrij verhandelbaar zijn op gereglementeerde markten maar ook eenvoudigweg kunnen worden aangeboden onder voorwaarden die een belegger in staat stellen te beslissen om ze te kopen of erop in te schrijven. Hieruit volgt dat niet de onbeperkte verhandelbaarheid op de kapitaalmarkt de wezenlijke eigenschap van effecten vormt, maar wel dat zij tussen aanbieders van waardepapieren en potentiële investeerders kunnen worden verhandeld. Die verhandelbaarheid mag echter niet zodanig worden beperkt dat zij onmogelijk of buitensporig moeilijk wordt.

37 Een ruime uitlegging van het begrip „effecten” volgt ook uit de considerans van de MiFID I-richtlijn en de prospectusrichtlijn. Om te beginnen blijkt immers uit overweging 2 van de MiFID I-richtlijn dat deze het gehele gamma aan op de beleggers gerichte werkzaamheden moet bestrijken. Voorts stelt de prospectusrichtlijn volgens overweging 12 ervan ter bescherming van de beleggers een ruime definitie van het begrip „effecten” vast en bestrijkt zij alle effecten met en zonder aandelenkarakter die aan het publiek worden aangeboden of tot de handel op gereglementeerde markten zijn toegelaten.

38 Ten derde is de in punt 33 van het onderhavige arrest gegeven uitlegging in overeenstemming met de doelstellingen van de MiFID I-richtlijn en de prospectusrichtlijn, die volgens overweging 44 van de eerste en overweging 10 van de tweede richtlijn bestaan in de bescherming van de beleggers en het waarborgen van de goede werking van de markten (wat de prospectusrichtlijn betreft, zie in die zin arrest van 3 juni 2021, Bankia, C-910/19, EU:C:2021:433, punt 30 en aldaar aangehaalde rechtspraak). De uitlegging volgens welke met name aandelen in vennootschappen onder het begrip „effecten” in de zin van deze richtlijnen vallen, mits voor deze aandelen geen beperkingen gelden die de verhandeling ervan tussen aanbieders van effecten en potentiële beleggers onmogelijk of uiterst moeilijk maken, maakt het immers mogelijk om de in die richtlijnen neergelegde mechanismen toe te passen, die bijdragen tot de verwezenlijking van de twee bovengenoemde doelstellingen op grote schaal op de kapitaalmarkten waarop de beleggers actief kunnen zijn.

39 In casu blijkt uit de verwijzingsbeslissing dat de aandelen van de in het hoofdgeding aan de orde zijnde vennootschap slechts kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van de betrokken lidstaat en dat de overdracht ervan afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van deze vennootschap. Onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter lijken dergelijke aandelen niet te zijn onderworpen aan beperkingen die de verhandeling ervan tussen aanbieders van effecten en beleggers onmogelijk of uiterst moeilijk maken, aangezien die beperkingen er niet aan in de weg staan dat deze aandelen worden verhandeld met een niet te verwaarlozen aantal potentiële beleggers, ook al leidt het bod mogelijkerwijs niet tot een overdracht van de betrokken aandelen, hetgeen overigens ook kan gebeuren bij biedingen op effecten van een

vennootschap waarvan de overdracht niet afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur ervan.

40 Op basis van deze overweging kan bovendien een onderscheid worden gemaakt tussen de situatie in het hoofdgeding en die in de zaak die heeft geleid tot het arrest van 17 september 2014, *Almer Beheer en Daedalus Holding* (C-441/12, EU:C:2014:2226, punten 35 en 36). In die zaak ging het immers om de verkoop van effecten die, aangezien hij plaatsvond in het kader van een procedure van gedwongen tenuitvoerlegging, ver verwijderd was van de normale situaties waarin dergelijke effecten worden verhandeld – die verkoop was immers niet bedoeld om deel te nemen aan een economische activiteit op de markt van die effecten, maar enkel om de rechten van een beslagleggende schuldeiser te honoreren.

41 Gelet op de informatie in het verzoek om een prejudiciële beslissing, volgens welke het hoofdgeding in wezen betrekking heeft op de vraag of een uitnodiging tot inschrijving op aandelen van een vennootschap die enkel kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van een lidstaat en waarvan de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van die vennootschap, onderworpen is aan de in artikel 3, lid 1, van de prospectusrichtlijn neergelegde verplichting tot voorafgaande publicatie van een prospectus, moet, teneinde de verwijzende rechter een antwoord te geven dat volledig nuttig is voor de beslechting van dit geding, nog worden verduidelijkt of een uitnodiging tot inschrijving op dergelijke aandelen een aanbieding „aan het publiek” in de zin van dat artikel 3, lid 1, vormt.

42 Volgens artikel 3, lid 1, van de prospectusrichtlijn „staan de lidstaten aanbieding van effecten aan het publiek zonder voorafgaande publicatie van een prospectus op hun grondgebied niet toe”. Volgens lid 2 van dit artikel geldt deze verplichting echter niet voor bepaalde categorieën aanbiedingen van effecten, zoals de in punt a) van dat lid genoemde categorie, waaronder elke aanbieding van effecten valt die „uitsluitend tot gekwalificeerde beleggers” is gericht.

43 In dit verband moet ten eerste, in navolging van de advocaat-generaal in punt 37 van zijn conclusie, worden opgemerkt dat de definitie van het begrip „aanbieding van effecten aan het publiek”, waarvan de bewoordingen in punt 35 van het onderhavige arrest in herinnering zijn gebracht, ruim is geformuleerd, zonder beperking ten aanzien van de personen op wie een dergelijke aanbieding is gericht of de wijze waarop deze aanbieding moet worden bekendgemaakt.

44 Ten tweede geldt de prospectusplicht krachtens artikel 4, lid 1, onder d), van de prospectusrichtlijn weliswaar niet voor aanbiedingen aan het publiek van aandelen die kosteloos worden aangeboden, toegekend of toegewezen aan bestaande aandeelhouders, maar is niet voorzien in een dergelijke uitzondering wanneer een aanbieding tot inschrijving op aandelen van een vennootschap onder bezwarende titel uitsluitend tot de aandeelhouders van die vennootschap wordt gericht.

45 Ten derde moet worden benadrukt dat overweging 16 van de prospectusrichtlijn uitdrukkelijk vermeldt dat deze richtlijn een onderscheid maakt tussen de

beschermingsbehoeften van de verschillende categorieën beleggers, met name naargelang van hun deskundigheid. Zo voorziet zij niet in de verplichting om een prospectus te publiceren voor een aanbieding die uitsluitend is bedoeld voor gekwalificeerde beleggers in de zin van deze richtlijn.

46 Artikel 3, lid 2, onder a), van de prospectusrichtlijn, gelezen in het licht van deze overweging 16, voorziet in een dergelijke afwijking voor zulke beleggers, die volgens artikel 2, lid 1, onder e), ii), van deze richtlijn met name de nationale en regionale overheden omvatten, maar niet de lokale autoriteiten.

47 De gemeenten, die lokale overheden zijn, vallen dus niet onder artikel 2, lid 1, onder e), ii), van de prospectusrichtlijn.

48 Aangezien de gemeenten, onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter, evenmin onder een andere in artikel 2, lid 1, onder e), van de prospectusrichtlijn genoemde categorie van „gekwalificeerde beleggers” vallen, kan een aanbieding van effecten als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, die zowel tot de gemeenten als tot de provincies van een lidstaat is gericht, niet worden geacht „uitsluitend tot gekwalificeerde beleggers” te zijn gericht in de zin van artikel 3, lid 2, onder a), van deze richtlijn. In die omstandigheden doet het niet ter zake of de Belgische provincies al dan niet „regionale regeringen” in de zin van artikel 2, lid 1, onder e), ii), van de prospectusrichtlijn kunnen vormen.

49 Onder voorbehoud van de uitzonderingen van artikel 3, lid 2, onder b) tot en met e), en artikel 4 van de prospectusrichtlijn, waarvan in het verzoek om een prejudiciële beslissing echter niet wordt geopperd dat zij in casu toepassing zouden moeten vinden, volgt hieruit dat er in een geval als aan de orde in het hoofdgeding sprake is van een „aanbieding van effecten aan het publiek” in de zin van artikel 3, lid 1, van deze richtlijn, waarvoor de verplichting tot voorafgaande publicatie van een prospectus geldt, mits de modaliteiten van de aanbieding de handelbaarheid van de betrokken effecten op de kapitaalmarkt tussen aanbieders en potentiële beleggers niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken.

50 In het licht van alle voorgaande overwegingen moet op de gestelde vraag worden geantwoord dat artikel 2, lid 1, onder a), van de prospectusrichtlijn aldus moet worden uitgelegd dat aandelen van een vennootschap die enkel kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van een lidstaat en waarvan de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van deze vennootschap, onder het begrip „effecten” in de zin van deze richtlijn vallen, zodat een uitnodiging tot inschrijving op dergelijke aandelen onderworpen is aan de verplichting tot voorafgaande publicatie van een prospectus als bedoeld in artikel 3, lid 1, van deze richtlijn, mits de modaliteiten van de aanbieding de handelbaarheid van deze aandelen op de kapitaalmarkt tussen aanbieders en potentiële beleggers niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken en geen van de uitzonderingen van artikel 3, lid 2, en artikel 4 van deze richtlijn van toepassing is.

Kosten

51 Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de verwijzende rechter over de kosten heeft te beslissen. De

door anderen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Het Hof (Vierde kamer) verklaart voor recht:

Artikel 2, lid 1, onder a), van richtlijn 2003/71/EG van het Europees Parlement en de Raad van 4 november 2003 betreffende het prospectus dat gepubliceerd moet worden wanneer effecten aan het publiek worden aangeboden of tot de handel worden toegelaten en tot wijziging van richtlijn 2001/34/EG, zoals gewijzigd bij richtlijn 2008/11/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 2008, moet aldus worden uitgelegd dat aandelen van een vennootschap die enkel kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van een lidstaat en waarvan de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van deze vennootschap, onder het begrip „effecten” in de zin van richtlijn 2003/71, zoals gewijzigd bij richtlijn 2008/11, vallen, zodat een uitnodiging tot inschrijving op dergelijke aandelen onderworpen is aan de verplichting tot voorafgaande publicatie van een prospectus als bedoeld in artikel 3, lid 1, van richtlijn 2003/71, zoals gewijzigd bij richtlijn 2008/11, mits de modaliteiten van de aanbidding de verhandelbaarheid van deze aandelen op de kapitaalmarkt tussen aanbieders en potentiële beleggers niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken en geen van de uitzonderingen van artikel 3, lid 2, en artikel 4 van richtlijn 2003/71, zoals gewijzigd bij richtlijn 2008/11, van toepassing is.

ARREST VAN HET HOF (Derde kamer) 9 januari 2025 In zaak C-578/23,

„ Prejudiciële verwijzing – Overheidsopdrachten – Richtlijn 2004/18/EG – Artikel 31, punt 1, onder b) – Procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht – Voorwaarden – Technische redenen – Redenen van bescherming van alleenrechten – Toerekenbaarheid aan de aanbestedende dienst – Feitelijke en juridische omstandigheden die in aanmerking moeten worden genomen ”

Toepasselijke bepalingen *Unierecht*

3 Artikel 28 van richtlijn 2004/18 („Toepassing van openbare en niet-openbare procedures, van procedures van gunning door onderhandelingen en van de concurrentiegerichtte dialoog”) luidde als volgt:

„Bij het plaatsen van hun overheidsopdrachten maken de aanbestedende diensten gebruik van de nationale procedures die voor de toepassing van deze richtlijn zijn aangepast. Zij maken voor het plaatsen van deze overheidsopdrachten gebruik van de openbare of de niet-openbare procedure. In de gevallen en de specifieke omstandigheden die uitdrukkelijk in artikel 29 zijn vermeld, kunnen de aanbestedende diensten hun overheidsopdrachten door middel van de concurrentiegerichtte dialoog plaatsen. In de specifieke gevallen en omstandigheden zoals uitdrukkelijk bepaald in de artikelen 30 en 31, kunnen zij gebruikmaken van een procedure van gunning door onderhandelingen, met of zonder bekendmaking van de aankondiging van de opdracht.”

4 In artikel 31 („GevalLEN waarin de toepassing van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder bekendmaking van een aankondiging van een opdracht gerechtvaardigd is”) werd in punt 1 het volgende bepaald:

„De aanbestedende diensten kunnen in de volgende gevallen voor het plaatsen van hun overheidsopdrachten gebruikmaken van een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht:

1) voor overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten:

[...]

b) wanneer de opdracht om technische of artistieke redenen of om redenen van bescherming van alleenrechten slechts aan een bepaalde ondernemer kan worden toevertrouwd;

c) voor zover zulks strikt noodzakelijk is, ingeval de termijnen voor de openbare of de niet-openbare procedure dan wel voor de procedure van gunning door onderhandelingen met bekendmaking van een aankondiging van een opdracht bedoeld in artikel 30 wegens dwingende spoed, als gevolg van gebeurtenissen die door de desbetreffende aanbestedende diensten niet konden worden voorzien, niet in acht kunnen worden genomen. De ter rechtvaardiging van de dwingende spoed ingeroepen omstandigheden mogen in geen geval aan de aanbestedende diensten te wijten zijn.

In het bijzonder bepaalt artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 dat in het geval van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten, de aanbestedende diensten hun overheidsopdrachten kunnen plaatsen via een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht wanneer de opdracht om technische of artistieke redenen of om redenen van bescherming van alleenrechten slechts aan een bepaalde ondernemer kan worden toevertrouwd.

Beantwoording van de prejudiciële vraag

26 Deze bepaling staat het gebruik van die procedure toe indien is voldaan aan twee cumulatieve voorwaarden, namelijk dat er technische of artistieke redenen of redenen van bescherming van alleenrechten zijn die verband houden met het voorwerp van de opdracht, en dat het om deze redenen volstrekt noodzakelijk is om de opdracht aan een bepaalde ondernemer te gunnen (zie naar analogie arresten van 18 mei 1995, Commissie/Italië, C-57/94, EU:C:1995:150, punt 24, en 2 juni 2005, Commissie/Griekenland, C-394/02, EU:C:2005:336, punt 34).

27 Als afwijking van de regels die de doeltreffendheid van de door het Unierecht erkende rechten op het gebied van overheidsopdrachten beogen te verzekeren, moet voornoemde bepaling strikt worden uitgelegd, en staat het aan degene die zich erop wil beroepen om te bewijzen dat deze cumulatieve voorwaarden zijn vervuld (zie naar analogie arresten van 10 maart 1987, Commissie/Italië, 199/85, EU:C:1987:115, punt 14, en 15 oktober 2009, Commissie/Duitsland, C-275/08, EU:C:2009:632, punten 55 en 56).

28 In deze omstandigheden moet in de eerste plaats worden nagegaan of, zoals de verwijzende rechter stelt, de aanbestedende dienst ook moet aantonen dat de toestand van exclusiviteit niet aan hem kan worden toegeschreven. De bewoordingen van artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 voorzien immers niet in een dergelijke vereiste. Artikel 31, punt 1, onder c), van deze richtlijn vereist daarentegen uitdrukkelijk dat de omstandigheden die worden ingeroepen om de dwingende spoed te rechtvaardigen en die toelaten dat gebruik wordt gemaakt van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder bekendmaking van een aankondiging van een opdracht, in geen geval aan de aanbestedende diensten te wijten zijn.

29 Indien er enkel rekening wordt gehouden met het verschil tussen de bewoordingen van artikel 31, punt 1, onder b), en artikel 31, punt 1, onder c), van richtlijn 2004/18, zou dit er echter toe kunnen leiden dat wordt voorbijgegaan aan, ten eerste, de noodzaak om artikel 31 van deze richtlijn restrictief uit te leggen en, ten tweede, het hoofddoel van de Unierechtelijke regels inzake overheidsopdrachten, namelijk het vrije verkeer van goederen en diensten en de openstelling van overheidsopdrachten voor mededinging in alle lidstaten (zie in die zin arresten van 8 december 2016, Undis Servizi, C-553/15, EU:C:2016:935, punt 28, en 4 juni 2020, Asmel, C-3/19, EU:C:2020:423, punt 58).

30 Verder heeft het Hof reeds geoordeeld dat het gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht niet kan worden gerechtvaardigd door het aanvoeren van de technische specificiteit van software die door de nationale overheid wordt gebruikt en die het voorwerp uitmaakt van de overheidsopdracht, als er geen elementen zijn waaruit blijkt dat er ernstig is gezocht naar andere ondernemers die de geschikte software kunnen leveren dan diegene aan wie de opdracht is gegund (arrest van 15 oktober 2009, Commissie/Duitsland, C-275/08, EU:C:2009:632, punten 57-64).

31 Derhalve dient een aanbestedende dienst alles te doen wat redelijkerwijs van hem kan worden verwacht om de toepassing van artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 te vermijden en dus een procedure te gebruiken die meer openstaat voor mededinging. Het zou onverenigbaar zijn met dit vereiste indien een aanbestedende dienst deze bepaling zou mogen toepassen terwijl het ontstaan of het handhaven van de toestand van exclusiviteit waarop hij zich daartoe beroept aan hem is toe te schrijven, met name doordat de aanbestedende dienst geen dergelijke toestand hoefde te creëren om het met de opdracht beoogde resultaat te bereiken of hij vanuit economisch oogpunt over werkelijke en redelijke middelen beschikte om een einde te maken aan die toestand.

32 Hieruit vloeit voort dat een aanbestedende dienst die artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 wil toepassen dient aan te tonen, ten eerste, dat is voldaan aan de twee in punt 26 van het onderhavige arrest genoemde cumulatieve voorwaarden en, ten tweede, dat het bestaan van technische of artistieke redenen of redenen van bescherming van alleenrechten die verband houden met het voorwerp van de opdracht niet aan hem kan worden toegeschreven.

33 Wat in de tweede plaats de door een bevoegde nationale rechter te verrichten beoordeling betreft van de vraag of het bestaan van voornoemde redenen aan de aanbestedende dienst kan worden toegeschreven, dient deze rechter te bepalen of het gedrag van de aanbestedende dienst, met name bij het sluiten van een eerdere overeenkomst die aanleiding heeft gegeven tot de betrokken overheidsopdracht, een toestand van exclusiviteit in het leven heeft geroepen, die in theorie de toepassing van artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 voor de gunning van de betrokken overheidsopdracht kan rechtvaardigen. Deze nationale rechter moet tevens nagaan of de handhaving van die toestand van exclusiviteit tot aan de beslissing van voornoemde aanbestedende dienst om de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht te volgen, te wijten is aan het handelen of stilzitten van die aanbestedende dienst.

34 Met betrekking tot die beoordeling moet worden opgemerkt – zoals de advocaat-generaal in de punten 51 en 59 van zijn conclusie heeft gedaan – dat een toestand van exclusiviteit niet aan een aanbestedende dienst kan worden toegeschreven op grond van het enkele feit dat hij een dergelijke toestand heeft veroorzaakt door het sluiten van een eerdere overeenkomst, terwijl de Unieregeling inzake overheidsopdrachten ten tijde van de sluiting van die overeenkomst niet op hem van toepassing was. Daarentegen is het niet

noodzakelijk dat een dergelijke toestand door voornoemde aanbestedende dienst opzettelijk is gecreëerd of gehandhaafd om de mededinging bij het plaatsen van toekomstige overheidsopdrachten te beperken.

...

Gelet op voorgaande overwegingen dient op de gestelde vraag te worden geantwoord dat artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 aldus moet worden uitgelegd dat, om het gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht in de zin van deze bepaling te rechtvaardigen, de aanbestedende dienst de bescherming van alleenrechten niet kan aanvoeren wanneer de reden van die bescherming aan hem is toe te schrijven. Of die reden aan hem is toe te schrijven, wordt niet enkel beoordeeld op basis van de juridische en feitelijke omstandigheden ten tijde van de sluiting van de overeenkomst betreffende de aanvankelijke prestatie, maar eveneens op basis van alle omstandigheden die de periode kenmerken tussen de datum van sluiting van die overeenkomst en de datum waarop de aanbestedende dienst kiest welke procedure wordt gevolgd om vervolgoopdrachten te plaatsen.

Het Hof (Derde kamer) verklaart voor recht:

Artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 31 maart 2004 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten moet aldus worden uitgelegd dat

om het gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht in de zin van deze bepaling te rechtvaardigen, de aanbestedende dienst de bescherming van alleenrechten niet kan aanvoeren wanneer de reden van die bescherming aan hem is toe te schrijven. Of die reden aan hem is toe te schrijven, wordt niet enkel beoordeeld op basis van de juridische en feitelijke omstandigheden ten tijde van de sluiting van de overeenkomst betreffende de aanvankelijke prestatie, maar eveneens op basis van alle omstandigheden die de periode kenmerken tussen de datum van sluiting van die overeenkomst en de datum waarop de aanbestedende dienst kiest welke procedure wordt gevolgd om vervolgoopdrachten te plaatsen.

Raad
vanState

OPTIES EN VARIANTEN

RvS VOORZITTER VAN DE XIVe KAMER

ARREST nr. 261.582 van 29 november 2024 in de zaak A. 243.388/XIV-39.673

Uit het gunningsverslag blijkt dat de tussenkomenende partij haar offerte heeft ingediend met **schending van artikel 48 van het koninklijk besluit van 18 april 2017, namelijk de verplichting om verplichte opties op te nemen in een afzonderlijk gedeelte van de offerte, terwijl de niet-naleving van de minimale vereisten de substantiële onregelmatigheid met zich meebrengt, zowel van de optie als van de basisofferte, overeenkomstig artikel 48, § 2, juncto artikel 76, § 1, vierde lid, 2°, juncto artikel 76, § 3, van hetzelfde besluit.**

Door de herkwalificatie van de verplichte optie in een verplichte variante heeft de verwerende partij bijgevolg de substantiële onregelmatigheid waarmee de offerte van de tussenkomenende partij is behept, op onwettige wijze geregulariseerd. Aangezien de inschrijvers hierdoor verschalkt zijn, ligt eveneens een schending voor van het transparantiebeginsel, zoals opgenomen in artikel 4, eerste lid, van de wet van 17 juni 2016. Immers, wanneer een bestek voorziet in een verplichte variante, dan is het aan de inschrijvers op het tijdstip van het indienen van een offerte bekend dat, in toepassing van artikel 87, § 1, van het koninklijk besluit van 18 april 2017, één enkele rangschikking zal worden opgemaakt omvattende zowel de basisoffertes als de variantenoffertes met het oog op het bepalen van de economisch meest voordelige offerte. Twee inschrijvers, waaronder

de tussenkomende partij, hebben klaarblijkelijk in het totaalbedrag van hun offerteformulier het bedrag van de “vereiste optie” reeds toegevoegd en dus bij het opmaken van hun offerte de bepalingen van het bestek niet nageleefd.

Wat het tweede onderdeel betreft, licht de verzoekende partij toe dat blijkens het gunningsverslag het offertebedrag van de tussenkomende partij omfattende de verplichte optie, ten bedrage van 3.992.178,04 euro, werd verminderd met het bedrag van de vereiste optie en het offertebedrag zonder de verplichte optie werd vastgesteld op 3.981.592,15 euro. Echter, in de tabel die vervolgens de nieuwe totaalbedragen bevat, wordt wat de zogenaamde variante offerte van de tussenkomende partij betreft rekening gehouden met een bedrag van 3.959.496,23 euro, bedrag dat afwijkt van het hiervoor vermelde bedrag van 3.981.592,15 euro. Bijgevolg ligt een manifeste inconsistentie voor in de berekeningen die de verwerende partij heeft uitgevoerd, zodat het gunningsverslag getuigt van een gebrekkige motivering en een gebrekkige transparantie, minstens een schending van het zorgvuldigheidsbeginsel. Onder voorbehoud van een verificatie in het administratief dossier lijkt de enige verklaring erin te bestaan dat het totaalbedrag voor de enkele schuifdeuren in mindering werd gebracht. Echter, indien deze berekening correct is, zou dit betekenen dat de eenheidsprijs voor de dubbele schuifdeuren die door de tussenkomende partij wordt aangeboden, kennelijk abnormaal is. Voor de vraag hoe dit kan worden verzoend met de bevindingen van het prijsonderzoek, verwijst de verzoekende partij naar het tweede middel.

Beoordeling

Artikel 48 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 luidt:

“§ 1. Opties worden in een afzonderlijk gedeelte van de offerte vermeld.

§ 2. Indien de optie wordt verplicht gesteld, brengt de niet-inachtneming van de minimale vereisten de substantiële onregelmatigheid met zich mee van zowel de optie als van de basisofferte.

[...].”

Artikel 87, § 1, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 luidt:

“In het geval van vereiste of toegestane varianten wordt de economisch meest voordelige offerte bepaald op grond van één enkele rangschikking van de basisoffertes en de variantenoffertes overeenkomstig artikel 81 van de wet. [...]

De aanbestedende overheid neemt de vereiste of toegestane opties in aanmerking en beslist welke vrije opties ze in aanmerking neemt voor de bepaling van de inschrijver met de

economisch meest voordelige offerte. In geval van vereiste, toegestane of vrije opties die door de aanbestedende overheid in aanmerking worden genomen wordt de economisch meest voordelige offerte bepaald op grond van de rangschikking van de offertes verhoogd met de erin geboden economische voordelen.”

Uit het offerteformulier ingediend door de tussenkomende partij, vertrouwelijk stuk dat de Raad van State heeft kunnen inzien, blijkt dat deze inschrijver daarop heeft ingevuld: “schrijft/schrijven in op deze opdracht tegen de som van: (in cijfers, exclusief BTW, in euro): [...] + [...] (verplichte optie) = [...]”. Op het eerste gezicht lijkt hiermee te zijn voldaan aan de vereiste gesteld in artikel 48, § 1, van het koninklijk besluit van 18 april 2017 om opties in een afzonderlijk gedeelte van de offerte te vermelden, zodat ze duidelijk te onderscheiden zijn van de basisofferte. Anders dan de verzoekende partij het ziet, was de offerte van de tussenkomende partij bijgevolg niet (substantieel) onregelmatig en diende de verwerende partij deze al evenmin beweerdelijk te regulariseren door de verplichte optie te herkwalficeren in een verplichte variante. Overigens kan, op het eerste gezicht, de feitelijkheid dat een optie niet in een afzonderlijk gedeelte van de offerte zou zijn vermeld, niet worden gelijkgesteld met de niet-eerbiediging van een minimale vereiste in de zin van artikel 48, § 2, van het koninklijk besluit van 18 april 2017.

10. In het gunningsverslag kon de verwerende partij op het eerste gezicht terecht besluiten dat er sprake is van een materiële fout in de aanbestedingsdocumenten door de verkeerde vermelding van “vereiste opties” “[g]ezien de zogenaamde ‘vereiste optie’ een alternatieve uitvoering vormt van de post die reeds in de basis samenvattende meetstaat is opgenomen”. De dubbele deuren dienen nu eenmaal in de plaats te komen van de enkele schuifdeuren, en niet bijkomend. Dat het noodzakelijke gevolg daarvan is dat de economisch meest voordelige offerte wordt bepaald op grond van één enkele rangschikking van de basisoffertes en de varianteoffertes, overeenkomstig artikel 87, § 1, van het koninklijk besluit van 18 april 2017, kan daar geen afbreuk aan doen. Voor zover de verzoekende partij in dit verband nog stelt dat de verwerende partij door de voornoemde herkwalficatie de inschrijvers heeft verschalkt, aangezien zij op het tijdstip van het indienen van hun offerte er niet konden vanuit gaan dat één enkele rangschikking zou worden gemaakt, zet zij op het eerste gezicht niet uiteen op welke wijze zij haar offerte, met die kennis, anders zou hebben

opgesteld. **De verkeerde kwalificatie lijkt de inschrijvers integendeel op het eerste gezicht niet te hebben belet om met kennis van zaken een offerte in te dienen.**

Het eerste onderdeel is niet ernstig.

Zoals de verzoekende partij zelf aangeeft, wordt in het gunningsverslag in de tabel “nieuwe totaalbedragen (basisoffertes en de variantenoffertes)” het bedrag van de basisofferte van de tussenkomenende partij verkregen door het inschrijvingsbedrag te vermeerderen met het bedrag van de “verplichte optie”, namelijk voor post ‘G. Dubbele akoestische deuren’, na eerst het inschrijvingsbedrag te verminderen met het bedrag dat was voorzien voor post ‘D. Enkele akoestische deuren’. Deze berekening, waar de verzoekende partij zelf toe is gekomen, lijkt evident, zodat op het eerste gezicht geen sprake is van enige inconsistentie in de berekening.

Het tweede onderdeel is evenmin ernstig.

**OPENBARE PROCEDURE: GEEN ONDERHANDELINGEN TOEGELATEN WEL TOELICHTING
MET AANPASSING MATERIELE FOUTEN IN TOEPASSING VAN ART 34 e, 86 KB PLAATSING
VOORZITTER VAN DE XIVE KAMER**

ARREST nr. 261.777 van 17 december 2024 in de zaak A. 243.555/XIV-39.685

Geheel terecht stelt de verzoekende partij dan ook dat onderhandelingen niet zijn toegestaan in het kader van een openbare procedure. Dat betekent evenwel nog niet dat iedere aanpassing van een ingediende offerte in het kader van een openbare procedure bij voorbaat is uitgesloten. Zo bijvoorbeeld voorziet artikel 66, § 3, van de wet van 17 juni 2016 dat, onverminderd artikel 39, § 6, tweede lid, de aanbestedende overheid, wanneer de door de kandidaat of inschrijver in te dienen informatie of documentatie onvolledig of onjuist is of lijkt te zijn of wanneer specifieke documenten ontbreken, deze kan verzoeken die informatie of documentatie binnen een passende termijn in te dienen, aan te vullen, te verduidelijken of te vervolledigen, **mits dergelijke verzoeken worden gedaan met volledige inachtneming van de beginselen van gelijke behandeling en transparantie en, indien gebruik wordt gemaakt van de openbare of de niet-openbare procedure, zonder dat dit aanleiding mag geven tot een wijziging van de essentiële elementen van de offerte.**

Daarnaast voorzien de artikelen 34 en 86 van het koninklijk besluit van 18 april 2017 in regelingen tot verbetering van de ingediende offerte.

Op het eerste gezicht lijkt geen van deze bepalingen zich te verzetten tegen een gelijktijdige toepassing ervan met het prijzenonderzoek als bedoeld in de artikelen 35 en 36 van het koninklijk besluit van 18 april 2017, noch tegen het in aanmerking nemen door de aanbestedende overheid van correcties die aldus – in het kader van het rekenkundig nazicht van de offertes – naar aanleiding van het prijzenonderzoek aan het licht komen en in zoverre die kunnen worden ingepast in één van de in de hiervoor genoemde regelingen.

8. Die regelingen dienen voorts te worden gelezen in het licht van het recht van de Europese Unie inzake overheidsopdrachten. Zo bepaalt artikel 18, lid 1, van richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 ‘betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en tot intrekking van Richtlijn 2004/18/EG’ dat aanbestedende diensten ondernemers “op gelijke en niet-discriminerende wijze” behandelen en dat zij

handelen “op een transparante en proportionele wijze”. Die bepaling is in het interne recht omgezet in artikel 4, eerste lid, van de wet van 17 juni 2016.

Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie blijkt dat de beginselen van gelijke behandeling en niet-discriminatie vereisen dat inschrijvers bij het opstellen van hun inschrijving dezelfde kansen krijgen, en dat de transparantieverplichting ten doel heeft te waarborgen dat elk risico van favoritisme en willekeur door de aanbestedende dienst wordt uitgebannen (zie o.m. HvJ 7 april 2016, C-324/14, ECLI:EU:C:2016:214, ‘Partner Apelski Dariusz’; HvJ, 14 september 2017, C-223/16, ECLI:EU:C:2017:685, ‘Casertana Costruzioni’).

Bovendien verzetten de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie en de transparantieverplichting zich “tegen elke onderhandeling tussen de aanbestedende dienst en een inschrijver in het kader van een procedure voor het plaatsen van een overheidsopdracht, hetgeen betekent dat een inschrijving na de indiening ervan in beginsel niet mag worden aangepast op initiatief van de aanbestedende dienst of van de inschrijver” (zie o.m. HvJ, 10 oktober 2013, C-336/12, ECLI:EU:C:2013:647, ‘Manova’; HvJ, 14 september 2017, C-223/16, ECLI:EU:C:2017:685, ‘Casertana Costruzioni’). **Het Hof heeft evenwel**

gepreciseerd dat het beginsel van gelijke behandeling er niet aan in de weg staat dat de gegevens van een inschrijving gericht kunnen worden verbeterd of aangevuld, “met name omdat deze klaarblijkelijk een eenvoudige precisering behoeven of om kennelijke materiële fouten recht te zetten”, mits aan een aantal voorwaarden is voldaan (zie o.m.

HvJ, 29 maart 2012, C-599/10, ECLI:EU:C:2012:191, ‘SAG ELV Slovensko e.a.’; HvJ, 10 oktober 2013, C-336/12, ECLI:EU:C:2013:647, ‘Manova’; HvJ, 14 september 2017, C-223/16,

ECLI:EU:C:2017:685, ‘Casertana Costruzioni’; HvJ, 28 februari 2018, C-523/16 en C-536/16, ECLI:EU:C:2018:122, ‘MA.T.I. SUD’). **Eén van die voorwaarden is dat de wijziging niet ertoe**

mag leiden dat de betrokken inschrijver in werkelijkheid een nieuwe inschrijving indient

(zie o.m. HvJ, 29 maart 2012, C-599/10, ECLI:EU:C:2012:191, ‘SAG ELV Slovensko e.a.’; HvJ, 10 oktober 2013, C-336/12, ECLI:EU:C:2013:647, ‘Manova’; HvJ, 14 september 2017, C-223/16, ECLI:EU:C:2017:685, ‘Casertana Costruzioni’; HvJ, 28 februari 2018, C-523/16 en C-536/16, ECLI:EU:C:2018:122, ‘MA.T.I. SUD’).

Wat de eerste door de bestreden beslissing aangehaalde correctie ("*shuttle, long carry, stair carry*") betreft, blijkt uit het dossier, waarop de Raad van State ondanks de vertrouwelijkheid van een aantal stukken, vermag acht te slaan, dat de verwerende partij zowel de verzoekende partij als de gekozen inschrijver in de aan hen gerichte vraag om prijsverantwoording heeft gewezen op een onduidelijkheid in de aanbestedingsdocumenten met betrekking tot de prijsopgave. Zij heeft dan ook gevraagd de prijzen voor de volgende (drie) diensten "*shuttle, long carry, stair carry*" hetzij te bevestigen, hetzij aan te passen aan de correcte eenheid (m³) die in de betrokken catalogus niet was gespecificeerd.

Op het eerste gezicht lijkt het dat de verwerende partij in alle redelijkheid kon vermoeden dat door deze onduidelijkheid in de aanbestedingsdocumenten één van de beide inschrijvers werd misleid gegeven de omvang van het initiële prijsverschil voor de betrokken diensten.

De door de gekozen inschrijver aldus (aan de correcte eenheid) aangepaste prijzen betreffen dan ook geen verbeterde prijs "na onderhandeling" maar de rechtzetting van een materiële fout.

12. Ook de tweede correctie, met name voor de dienst "*uncrating*", komt niet voor als een aangepaste prijs "na onderhandeling" zoals de verzoekende partij voorhoudt, **maar als de reactie op een concrete vraag om informatie door de aanbestedende overheid aan de beide inschrijvers als gevolg van de opgave** (door de verzoekende partij) van een nulprijs voor die dienst "*uncrating*".

Deze werkwijze lijkt op het eerste gezicht eveneens te kunnen worden aanvaard om de volgende redenen.

De verwerende partij zag zich geplaagd voor een volgens haar verwaarloosbare post tegen een nulprijs opgegeven door de verzoekende partij, die niet zozeer problematisch hoefde te zijn in het kader van het prijzenonderzoek (*cfr.* artikel 36, § 2, vijfde lid, van het koninklijk besluit van 18 april 2017), maar die wel de vergelijkbaarheid van de offertes in het gedrang kon brengen en bijgevolg de regelmatigheid van de offerte van de verzoekende partij kon impacteren.

Immers, zoals de verwerende partij terecht lijkt te stellen, dreigt de opgave van een nulprijs de beoordelingsmethode/mathematische formule zoals die in het bestek voor deze dienst is voorzien (100 x (laagste prijs/prijs van het betrokken bedrijf) onwerkbaar te maken, omdat een deling met nul in de teller steeds hetzelfde resultaat oplevert, namelijk nul.

Bovendien is het voor de vergelijkbaarheid van offertes van belang dat de prestaties die onder een bepaalde post moeten worden geleverd, worden gedekt door de prijs voor die post en niet worden verdeeld over andere posten.

De keuze van de verwerende partij om in die omstandigheden geplaatst, de dienst “*uncrating*” te neutraliseren en om, met het oog op gelijke behandeling van beide offertes, zowel de verzoekende partij als de gekozen inschrijver om dezelfde informatie te verzoeken, lijkt de verzoekende partij ook te hebben bevoordeligd, wat de ernst van de door haar aangevoerde grief ernstig bezwaart.

Aangezien blijkens het dossier en de stukken waarop de Raad van State vermag acht te slaan, de correctie bovendien niet verder lijkt te gaan dan wat strikt nodig is om de (concurrentie)verstoring te herstellen, kan de kritiek van de verzoekende partij dat het om een niet-toelaatbare aanpassing zou gaan – laat staan om een niet-toelaatbare aanpassing “na onderhandeling” –, niet worden bijgevalen.

Het eerste middel is niet ernstig.

news.belgium

FOD Kanselarij van de Eerste Minister**OVERHEIDSOPDRACHTEN. - RENTEVOET VAN DE VERWIJLINTRESTEN**

Artikel 15, § 4, van de algemene aannemingsvoorwaarden en (vanaf 1 juli 2013) artikel 69 van het koninklijk besluit 14 januari 2013 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en van de concessies voor openbare werken. - Bericht

1) Overheidsopdrachten gegund vóór 8 augustus 2002

Overeenkomstig artikel 15, § 4, van de algemene aannemingsvoorwaarden die de bijlage vormen van het koninklijk besluit van 26 september 1996, zoals gewijzigd bij koninklijk besluit van 15 februari 1999, bedraagt de vanaf 1 januari 2025 toe te passen rentevoet van de verwijlintresten 4,90 pct. (rentevoet van de marginale beleningsfaciliteit van de Europese Centrale Bank op 31 december 2024, namelijk 3,40 pct., verhoogd met een marge van 1,50 pct.), voor de overheidsopdrachten bekendgemaakt vanaf 1 mei 1997 en de overheidsopdrachten waarvoor, bij ontstentenis van een verplichting om een aankondiging bekend te maken, werd uitgenodigd tot het indienen van een offerte of van een aanvraag tot deelneming vanaf deze datum.

Dezelfde rentevoet is van toepassing vanaf 1 januari 2025 op de overheidsopdrachten waarvan de uitvoering onderworpen is aan artikel 15, § 4, van het ministerieel besluit van 10 augustus 1977 en die bekendgemaakt zijn vanaf 1 januari 1981 of deze waarvoor, bij ontstentenis van een verplichting om een aankondiging bekend te maken, wordt uitgenodigd tot het indienen van een offerte of van een aanvraag tot deelneming vanaf deze datum.

2) Opdrachten gegund tussen 8 augustus 2002 tot 15 maart 2013 - Artikel 15, § 4, van de algemene aannemingsvoorwaarden gevoegd bij het koninklijk besluit van 26 september 1996

Er wordt verwezen naar de door de Minister van Financiën vastgestelde rentevoet van toepassing in geval van betalingsachterstand bij handelstransacties.

3) Opdrachten gesloten vanaf 16 maart 2013 - Artikel 69 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en van de concessies voor openbare werken

Er wordt verwezen naar de door de Minister van Financiën vastgestelde rentevoet van toepassing in geval van betalingsachterstand bij handelstransacties.

FOD BELEID EN ONDERSTEUNING

economie
FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
SPF Economie, P.M.E., Classes moyennes et Energie

FOD ECONOMIE KMO MIDDENSTAND

INDEXCIJFER VAN DE CONSUMPTIEPRIJZEN VAN DE MAAND DECEMBER 2024

De Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie deelt mee dat het indexcijfer van de consumptieprijzen voor de maand december 2024, 133.54 punten bedraagt, tegenover 133.01 punten in november 2024, hetgeen een stijging van 0.53 punt of 0.40 % betekent.

De gezondheidsindex, zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 133.73 punten voor de maand december 2024.

De afgevlakte gezondheidsindex zoals bedoeld in de wet van 23 april 2015 (Belgisch Staatsblad van 27 april 2015), bedraagt 130.42 punten voor de maand december 2024.

ONS AANBOD VOOR INTERNE OPLEIDINGEN OP UW MAAT

ALL-IN TARIEVEN GEDURENDE HET ACADEMIEJAAR 2024-2025

De opleidingen welke we op uw maat in uw instelling kunnen verzorgen, en dit zowel nederlandstalig als franstalig vindt u terug op onze website : <https://www.caru-commv.be>

Voor al deze seminaries voorzien we een **syllabus en power point** presentatie welke digitaal (gratis) ter beschikking worden geseld van de deelnemers.

De opgegeven prijzen blijven onveranderd van toepassing tot eind 2024.

Aanvragen voor deze sessies kunnen **bij eenvoudige mail** gericht worden aan info@caru-commv.be OF rudiclaeys@telenet.be met vermelding van de gewenste sessie en de vooropgestelde uitvoeringsperiode

De exacte uitvoeringsdata worden dan in gemeen overleg afgesproken.

U dient enkel uren passend lokaal te voorzien, wij zorgen voor laptop en beamer ter ondersteuning van de sessie

NOG BESCHIKBARE HANDBOEKEN

HANDBOEK masterclass 2022 “ADMINISTRATIEF EENVOUDIGER STRUCTUREN VAN HET AANKOOPPROCES VIA INTERNE DELEGATIE ”

Voor de geïnteresseerden zijn **nog een paar exemplaren beschikbaar** van het handboek van masterclass 2022 DELEGATIE EN STRUCTUREN AANKOOPPROCES

Kostprijs : 30,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 EERSTE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO CAPITA SELECTA”

AANSPRAKELIJKHEID MANDATARISSEN EN BESTUURDERS

VERPLICHTE RAMING

PRIJSNAZICHT EN ABNORMALE PRIJZEN

CONTRACTUELE BEPALINGEN BIJ ONDERAANNEMING

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK masterclass 2023 TWEEDE DEEL

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO SELECTIE EN GUNNINGCRITERIA”

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres

HANDBOEK BIJ DE STUDIEDAG MAART 2024 DERDE DEEL
“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO DE JUISTE KEUZE VAN GUNNINGWIJZEN EN GUNNINGMETHODES EN PRAKTIJK VAN HET ONDERHANDELEN

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadre

HANDBOEK BIJ DE MASTERCLASS 2024 VIERDE DEEL (OKTOBER)

“ VIJF JAAR PRAKTIJK TOEPASSING WOO
van administratieve ergernis naar performanter BESTEK”

Nieuwe clausules tengevolge van de aangepaste wetgeving

Aanpassingen voor vermindering administratieve lasten

Invulling van inhoudelijke bepalingen welke ontbreken in modelbestekken en digitale tools

Kostprijs : 50,00€. Inclusief verzending

Bestelling via mail aan info@caru-commv.be IF rudiclaeys@telenet.be met opgave van leverings en facturatieadres